

MINISTARSTVO OBRAZOVANJA I NAUKE

BIRO ZA RAZVOJ OBRAZOVANJA

Nastavni program

**Bosanski jezik
za IX razred**

Skoplje, 2026 godina

OSNOVNI PODACI O NASTAVNOM PROGRAMU

Nastavni predmet	Bosanski jezik
Vrsta/kategorija nastavnog predmeta	Obavezni
Razred	IX (deveti)
Teme/područja u nastavnom planu i programu	<ul style="list-style-type: none"> • Jezik i komunikacija • Književnost, izražavanje i stvaranje • Medijska pismenost
Broj sati	4 sata sedmično / 144 sata godišnje
Oprema i sredstva	<ul style="list-style-type: none"> • Tehnička oprema u učionici: digitalna tabla, školska tabla, kompjuterska tehnologija, štampač. • Sredstva i resursi učenja: fotografije, slike, plakati, poster i književnika, šeme i prikazi nastavnog materijala, panoa koje prate materijal po područjima; rječnici, pravopis, leksikoni, enciklopedije, knjige, edukativni softveri, snimci naracija, audio-vizualni snimci; • Biblioteka u učionici, školska biblioteka /medijateka. <p>Napomena: Ukoliko je nastava kabinetska, preporučljivo je organizovati dramski kutak, likovno-literarni kutak, novinarski kutak, mjesto za biblioteku u učionici.</p>
Normativ nastavnog kadra	<p>Nastavu Bosanskog jezika u IX razredu devetogodišnjeg osnovnog obrazovanja može realizirati lice koje je završilo nastavnički smjer sljedećih studijskih programa:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Bosanski jezik i bošnjačka književnost VII/1, odnosno VIA prema MRK-u i 240 ECTS bodova; • Bosanski jezik i južnoslavenski jezici VII/1, odnosno VIA prema MRK-u i 240 ECTS bodova; • Bosanski jezik i južnoslavenski jezici s bošnjačkom književnošću i južnoslavenskim književnostima VII/1, odnosno VIA prema MRK-u i 240 ECTS bodova; • Bošnjačka književnost i kultura VII/1, odnosno VIA prema MRK-u i 240 ECTS bodova;

- Makedonski jezik i bosanski jezik iz grupe južnoslavenskih jezika VII/1, odnosno VIA prema MRK-u i 240 ECTS bodova;
- Makedonski jezik i južnoslavenski jezici sa srpskim jezikom VII/1, odnosno VIA prema MRK-u i 240 ECTS bodova;
- Srpski jezik i književnost VII/1, odnosno VIA prema MRK-u i 240 ECTS bodova;
- Hrvatski jezik VII/1, odnosno VIA prema MRK-u i 240 ECTS bodova;

Kao i lice koje je završilo studije u okviru kojih je slušalo izborni ili obavezni predmet (najmanje jedan) iz sljedećih oblasti: srpski jezik, hrvatski jezik ili uporedna gramatika slavenskih jezika, uz završene studije:

- Makedonski jezik i književnost VII/1, odnosno VIA prema MRK-u i 240 ECTS bodova;
- Makedonski jezik i južnoslavenski jezici VII/1, odnosno VIA prema MRK-u i 240 ECTS bodova;
- Makedonski jezik i južnoslavenski jezici s makedonskom književnošću i južnoslavenskim književnostima VII/1, odnosno VIA prema MRK-u i 240 ECTS bodova;
- Makedonska književnost i južnoslavenske književnosti na makedonskom jeziku VII/1, odnosno VIA prema MRK-u i 240 ECTS bodova;
- Makedonska književnost i kultura VII/1, odnosno VIA prema MRK-u i 240 ECTS bodova.

Napomena: Lica koja su završila primijenjeni smjer iz navedenih studijskih grupa i stekla pedagoško-psihološku i metodičku osposobljenost na akreditovanoj visokoškolskoj ustanovi mogu realizirati nastavu iz predmeta Bosanski jezik u osnovnom obrazovanju.

POVEZANOST SA NACIONALNIM STANDARDIMA

Rezultati učenja navedeni u Nastavnom planu i programu dovode do sticanja sljedećih kompetencija obuhvaćenih područjem **Jezične pismenosti**

<i>Učenik zna i umije da:</i>	
I- A.1	da izražava i prenosi svoje misli, osjećaje, informacije i stavove u različitim situacijama komunikacije na svom maternjem jeziku, kroz različite medije i za različite ciljeve;
I-A.2	da poznaje i da koristi različite oblike pismenog izražavanja: književne (pjesma, kratka priča, izlaganje/govor, literarni esej, dnevnik i dr.) i neknjiževne (tematske eseje, izveštaje, zahtjeve, saopštenja, reklame i dr.);
I-A.3	da vodi kritički i konstruktivan dijalog, argumentovan sa izražavanjem svojih stavova;
I- A.4	da koriste standardizovani jezik, poštujući gramatička i pravopisna pravila tokom usmenog i pismenog izražavanja;
I- A.6	da identifikuje osnovne karakteristike maternjeg jezika (abeceda, historija, dijalekti itd.) i sličnosti i razlike sa drugim jezicima;
I-A.7	da identifikuje najznačajnije autore i književna djela na maternjem jeziku;
I- A.8	da razumje sadržaj audio poruka: da umije da izdvoji, analizira, ocijeni/vrednuje i sumira informacije iz poruka i da ih (pismeno i usmeno) izrazi svojim riječima;
I- A. 9	da razumije sadržaj pisanog teksta: da umije da izdvoji, analizira, ocijeni/vrednuje i rezimira informacije iz poruka i da ih (pismeno i usmeno) izrazi svojim riječima;
I-A.10	da razumije vizuelno prikazane sadržine (dijagrame, tabele i grafikone, ilustracije, animacije i dr.), da može da ih izdvoji, analizira, ocjenjuje/vrednuje i rezonuje vizuelno prikazane sadržaje i da ih objasni (pismeno i usmeno);
I-A.11	da identifikuje i analizira poruke i stilske estetske elemente književnih djela;
I- A. 12	da koristi informacije iz različitih izvora i medija i pristupi ka njima kritički, uzimajući u obzir izvor, kontekst, svrhu i pouzdanost prezentiranih informacija.
<i>Učenik razumije i prihvata da:</i>	
I- B.1	kroz proučavanje maternjeg jezika razvija se vlastiti jezički i kulturni identitet, a kroz jezičku komunikaciju prenosi kulturno naslijeđe i kultura življenja;
I- B.2	upotrebom jezika u različitim kontekstima i okruženjima, te u različitim oblicima, omogućava efikasnu komunikaciju i interakciju (uvijek imajući na umu sa kime se komunikacija ostvaruje);

I- B.3	preko čitanja tekstova različitog sadržaja i strukture razvija se pismenost, formira se širi pogled na sebe i svijet, a potiče se pisanje iz potrebe i zadovoljstva;
I- B. 4	sadržaj i način izražavanja mišljenja mogu doprinijeti održavanju i poboljšanju komunikacije, ali i uzrokovati nesporazume i sukobe;
I- B. 5	čitanje i izražavanje maternjeg jezika su važni za razvoj i podsticanje kreativnosti i kritičkog mišljenja;
I- B.6	poznavanje maternjeg jezika je temelj učenja i sticanja znanja iz svih ostalih oblasti (predmeti nastavnog plana i programa);
I- B.7	poznavanje maternjeg jezika jedan je od najvažnijih stubova etničkog identiteta.

Nastavni program uključuje relevantne kompetencije iz sljedećih oblasti Nacionalnih standarda: **Digitalna pismenost, Lični i socijalni razvoj, Društvo i demokratska kultura, Tehnika, tehnologija i preduzetništvo i Umjetničko izražavanje i kultura.**

Digitalna pismenost

Učenik/učenica zna i/ili može:

IV-A.1	da istražuje i upoređuje mogućnosti poznatog i novog digitalnog uređaja i samostalno da procjeni, izabere i da koristi one koji su najprikladniji za određenu potrebu i situaciju;
IV-A.2	da procijeni kada i na koji način efektivno korištenje IKT-a je potrebno za rješavanje zadatka/problema, da odabere i instalira programe koji su mu potrebni , da koristi programe zaštite i riješi rutinske probleme u funkcionisanju digitalnih uređaja i mreža;
IV-A.3	da koristi različite načine organizovanja i sigurnog čuvanja i dijeljenja sadržaja na različitim uređajima i mrežama u digitalnom okruženju;
IV-A.4	u suradnji sa drugarima da analizira problem, razvija ideje i plan za njegovo istraživanje i rješavanje i da planira kada i za šta će se koristiti IKT;
IV-A.5	da odredi kakve informacije su mu/joj potrebne, da nađe, izabere i preuzme digitalne podatke, informacije i sadržaje i da procijeni njihovu relevantnost u odnosu konkretne potrebe i vjerodostojnosti izvora;
IV-A.6	da odabere i koristi različite alate za obradu podataka, da analizira podatke i da ih prikaže na različite načine poštujući pravila upotrebe;
IV-A.7	da odabere i koristi i odgovarajuće IKT alatke za komunikaciju, da bezbjedno podijeli informacije, da kontaktira i da sarađuje sa drugima na onlajn projektima, u socijalnim aktivnostima ili za lične potrebe;

IV-A.8	da na bezbjedan i odgovoran način koristi digitalne sadržaje, obrazovne i socijalne mreže, i digitalne oblake;
IV-A.9	u komunikaciji sa drugima u multikulturnom digitalnom prostoru, poštuje različite učesnike i prati pravne, kulturne i etičke norme u ponašanju u digitalnom prostoru;
IV-A.10	da se brine o svom digitalnom identitetu, bezbjednosti i reputaciji i da poštuje politiku privatnosti;
I-A.12	da istražuje mogućnosti korištenja različitih modela i simulacija, kombinirajući statičke i dinamičke reprezentacije, zvuk, tekst i slike za modificiranje ili kreiranje jednostavnih kreativnih multimedijalnih proizvoda sa specifičnom svrhom i za određenu publiku;
IV-A.13	da definira kriterije o kvalitetu digitalnih proizvoda i rješenja, uključujući inovativnost i korisnost.

Učenik/učenica razumije i prihvata da:

IV-B.1	digitalna pismenost je neophodna za svakodnevni život – olakšava učenje, život i rad, doprinosi proširivanju komunikacije, kreativnosti i inovativnosti, nudi razne mogućnosti za zabavu;
IV-B.2	neodgovorno i nespretno korištenje IKT ima ograničenje i mogu nositi rizike za pojedinaca ili društvo;
IV-B.3	potencijale IKT-a će se povećati i treba ga pratiti i koristiti; ali i da treba se imati kritičan odnos prema pouzdanosti, povjerljivosti i uticaju podataka i informacija dostupnih putem digitalnih uređaja;
IV-B.4	u digitalnom prostoru je važno da se obezbjedi zaštita identiteta, privatnosti i emocionalne sigurnosti, da se ne koristi govor mržnje i sajber nasilje i da se poštuju pravila i norme komuniciranja u digitalnim zajednicama;
IV-B.5	dostupne informacije u digitalnom prostoru trebaju se koristiti etički, prema definiranim pravilima i za dobro ljudi;
IV-B.6	moraju se poštovati prava intelektualnog vlasništva proizvoda dostupnih na digitalnim mrežama.

Lični i društveni razvoj

Učenik/učenica zna i/ili može:

V-A.2	birati i prakticirati aktivnosti koje osiguravaju razvoj i unapređenje vlastitog psihičkog i fizičkog zdravlja i blagostanja;
V-A.3	identificirati različite komponente vlastitog identiteta koji se gradi na osnovu pripadnosti različitim društvenim grupama (na primjer, rodni, etnički i nacionalni identitet) i različite uloge koje osoba ima u životu (na primjer, učenik, sin/kći);
V-A.4	da procijenjuje sopstvene sposobnosti i postizanja (uključujući jake i slabe strane) i na osnovu toga da određuje prioritete koji će mu/joj omogućiti razvoj i napredak;
V-A.5	da prepoznaje emocije kod sebe i kod drugih, da uoči posljedice iz sopstvenih emocionalnih reakcija u različitim situacijama i da koristi odgovarajuće strategije za upravljanje emocijama;
V-A.6	da postavi ciljeve za učenje i sopstveni razvoj i da radi na prevazilaženju izazova koji se javljaju na putu ka njihovom ostvarivanju;
V-A.7	da koristi sopstvena iskustva da sebi olakša učenje i da prilagodi sopstveni odnos u budućnosti;
V-A.8	da organizuje vlastito vrijeme na način koji će mu omogućiti da efikasno i efektivno ostvari postavljene ciljeve i da zadovolji vlastite potrebe;
V-A.9	da predvidi posljedice svojih postupaka i postupaka drugih za sebe i za druge;
V-A.10	da primjenjuje etička načela pri vrednovanju pravilnog i pogrešnog u sopstvenim i u tuđim postupcima i da manifestuje vrline kao karakterne osobine (kao što su poštenje, pravičnost, poštovanje, trpeljivost, briga, pristojnost, zahvalnost, odlučnost, odvažnost i samodisciplina);
V-A.13	da komunicira sa drugima i da predstavi sebe sa odgovarajućom situacijom;
V-A.14	da sluša aktivno i da reaguje odgovarajuće, pokazujući empatiju i razumijevanje za druge i da iskaže sopstvenu zabrinutost i potrebu na konstruktivan način;
V-A.15	da sarađuje sa drugima u ostvarivanju zajedničkih ciljeva, dijeljenjem sopstvenih gledišta i potreba sa drugima i uzimajući u obzir gledišta i potrebe drugih;
V-A.17	da traži povratnu informaciju i podršku za sebe, ali i da daje konstruktivnu povratnu informaciju i podršku u korist drugih;

V-A.18	da istražuje, postavlja relevantna pitanja s ciljem otkrivanja problema, analizira i evaluira informacije i sugestije, te provjerava pretpostavke;
V-A.19	da daje prijedloge, da razgleda različite mogućnosti i da predvidi posljedice sa ciljem da izvede zaključke i donosi racionalne odluke;
V-A.21	da analizira, procijenjuje i poboljša sopstveno učenje.

Učenik/učenica zna i prihvata da:

V-B. 1	briga o vlastitom tijelu i redovno bavljenje fizičkim aktivnostima važan je uslov za osiguranje fizičkog i psihičkog zdravlja;
V-B. 2	saznanje vlastitog identiteta pridonosi jačanju samopouzdanja i za razvoj ličnosti;
V-B.3	lična postignuća i dobrostanje u najvećoj mjeri zavise od rada koji sam/sama ulaže i od rezultata koji sam/sama postiže;
V-B.4	svaki postupak koji preuzima ima posljedice po njega/nju i/ili njegovu/njenu okolinu;
V-B.6	uspjeh u životu u mnogome zavisi od ciljeva koje sam sebi postavlja, a efikasnost i efektivnost u ostvarivanju postavljenih ciljeva u velikoj mjeri zavisi od načina na koji planira svoje aktivnosti i organizira svoje vrijeme;
V-B.7	inicijativnost, upornost, istrajnost i odgovornost su važni za sprovođenje zadataka, ostvarivanje ciljeva i prevazilaženje izazova u svakodnevnim situacijama;
V-B.8	interakcija sa drugima je dvosmjerna kao što ima pravo da od drugih traži da mu bude omogućeno zadovoljavanje sopstvenih interesa i potreba, tako ima i odgovornost da daje prostor drugima da zadovolje sopstvene interese i potrebe;
V-B.9	traženje povratnih informacija i prihvatanje konstruktivne kritike vodi ka ličnom napretku na individualnom i društvenom nivou;
V-B.10	učenje je kontinuiran proces koji se ne završava u školi i nije ograničen na formalno obrazovanje.

Društvo i demokratska kultura:

Učenik/učenica zna i/ili umije:

VI-A.3	da formuliše i argumentira svoja gledišta, da sasluša i analizira tuđa gledišta i sa poštovanjem da se odnosi prema njima, čak i tada kada se ne slaže sa njima;
VI-A.5	da razumije razlike između ljudi po bilo kojem osnovu (rodove i etničke pripadnosti, uzrasta, sposobnosti, socijalnog statusa itd);
VI-A.6	da prepoznaje prisustvo stereotipa i predrasuda kod sebe i drugih i da se suprotstavi diskriminaciji;
VI-A.7	da prepoznaje manifestaciju verbalnog i fizičkog nasilja u sopstvenom okruženju, da sagledava posljedice nasilja i da mu se suprotstavlja;
VI-A.8	da uoči šta povezuje, a šta razdvaja ljude u zajednici, da pronalazi načine da pridonese napretku zajednice, imajući u obzir potrebe i interese svih;
VI-A.9	da prepozna ranjive grupe u društvu i da učestvuje da podržava humanitarne i volonterske akcije;
VI-A.17	da analizira uticaj pisanih, elektronskih i socijalnih medija na javno mišljenje i da izabere vjerodostojne izvore informacija na koje će bazirati vlastite stavove.

Učenik/učenica razumije i prihvata da:

VI-B.1	ne smije diskriminirati na osnovu razlika među ljudima (rodovoj i etničkoj pripadnosti, godine, sposobnosti, društveni status, seksualne orijentacije, itd.);
VI- B.2	svi ljudi, uključujući i djecu, imaju pravo da izraze svoje mišljenje i stavove i učestvuju u donošenju odluka koje se odnose na njihove potrebe i interese;
VI- B.5	jednakost, ravnopravnost i društvena kohezija neophodni su za uspješno funkcioniranje zajednice;
VI- B.6	lični angažman i saradnja sa drugima su neophodni za ostvarivanje zajedničkog javnog interesa.

Tehnologija, tehnologija i poduzetništvo

Učenik/učenica zna i/ili umije:

VII-A.2	objasniti potrebu za inovacijama za razvoj društva;
VII-A.4	generirati ideje i osmisлити aktivnosti koje vode do proizvoda i/ili usluga;
VII-A.9	da aktivno učestvuje u timskom radu prema ranije usvojenim pravilima i uz dosledno poštovanje uloge i doprinosa svih članova tima.

Učenik/učenica razumije i prihvata da:

VII-B.3	inicijativa je neophodan uslov za promjene u ličnom životu i životu u zajednici, a uspjeh promjena je vezan za suočavanje sa izazovima i/ili preuzimanje rizika;
VII-B.4	radna etika, kulturna osjetljivost i odnos prema drugima važni su za stvaranje i održavanje pozitivne radne klime;
VII- B.5	resursi nisu neograničeni i moraju se koristiti odgovorno.

Umjetničko izražavanje i kultura

Učenik/učenica zna i/ili može:

VIII-A.1	da manifestuje poznavanje različitih oblika umjetničkog izražavanja iz svih oblasti kulture (književnosti, muzike, vizuelne umjetnosti, umjetnosti izvođenja, dekorativne umjetnosti, arhitekture, dizajna);
VIII-A.2	da poistovjećuje različite manifestacije kulture i njihov utjecaj na razvoj estetskih vrijednosti,
VIII-A.3	da izražava sopstvene ideje, iskustva i emocije koristeći i umjetničke ili druge oblike kreativnog izražavanja (individualne ili kolektivne);
VIII-A.4	da interpretira ideje, iskustva i emocije izražene u umjetničkim produktima kreiranih od strane drugih koji su pripadnici sopstvenih ili drugih kultura;
VIII-A.5	da manifestuje poznavanje sopstvene kulture na različitim načinima njenog izražavanja preko književnosti i vizuelnih umjetnosti, muzike i plesa, građe i drugih kulturnih produkata;
VIII-A.6	da identificira razlike i sličnosti između vlastite kulture i drugih kultura u svom užem i širem okruženju i analizirati njihovu povezanost i međuzavisnost;

VIII-A.7	da prepozna i objasni kako se kulturne karakteristike mijenjaju tokom vremena i u različitim kontekstima;
VIII-A.8	da prepozna značaj i objasni prednosti i izazove globalizacije i povezanost lokalnih problema sa globalnim pokretima;
VIII-A.9	da prepozna i objasni kako je kultura kojoj pripada (uključujući tradiciju i religiju) utjecala na formiranje njegovog/njenog identiteta i pogleda na svijet;
VIII-A.10	da identifikuje i preispita stereotipe i predrasude prema pripadnicima drugih kulturnih grupa koje se manifestuju u njegovom/njenom okruženju.

Učenik/učenica razumije i prihvata da :

VIII-B.3	poštovanje i promocija sopstvene kulture doprinosi jačanju kulturnog identiteta i dostojanstva;
VIII-B.5	razlike među kulturama treba posmatrati kao priliku za učenje i kao izazov za međusobno razumjevanje i napredak;
VIII-B.6	poštovanje i promocija drugih kultura doprinosi osiguravanju poštovanja sopstvene kulture od strane drugih.

REZULTATI UČENJA

Područje: **JEZIK I KOMUNIKACIJA**

Ukupno sati: **67 sati**

Rezultati učenja

Učenik/učenica će biti sposoban/-na da:

1. objašnjava društvene i kulturne okolnosti u kojima se koristi bosanski jezik u XX vijeku.
2. navodi, analizira i diskutuje (potkrijepljeno citatima) stavove autora značajnih za razvoj bosanskog jezika i književnosti (npr. Alija Isaković, Dževad Jahić) o statusu i razvoju bosanskog jezika;
3. navodi aktivnosti i doprinos relevantnih lingvisti i institucija u standardizaciji bosanskog jezika;
4. objašnjava odnose zavisnih rečenica u složenoj zavisnoj rečenici i pojašnjava upotrebu zareza u njoj;
5. navodi vrste rječnika i rječnike bosanskog standardnog jezika.
6. navodi različite funkcionalne stilove i piše kratke primjere za njih.
7. čita s razumijevanjem tekstove iz različitih funkcionalnih stilova i rezimira njihov sadržaj.
8. čita s razumijevanjem složenije i duže tekstove i tumači njihov sadržaj.

Učenik/učenica razumije i prihvata da:

1. upotrebom jezika u različitim kontekstima i sredinama, i u različitim oblicima, omogućava se efikasna komunikacija i interakcija.
2. poznavanje bosanskog jezika je temelj učenja i sticanja znanja iz svih drugih oblasti.

Sadržaj (i pojmovi)

Nauka o jeziku

Bosanski jezik kao dio balkanskog jezičkog saveza

(Bosanski jezik kao dio južnoslavenske jezičke skupine; dodiri s balkanskim jezicima; osnovne osobine balkanskog jezičkog saveza – informativno)

Standardi za ocjenjivanje

<ul style="list-style-type: none"> • Prepoznaje mjesto bosanskog jezika među južnoslavenskim i balkanskim jezicima. • Objašnjava osnovne osobine balkanskog jezičkog saveza na primjerima drugih jezika (makedonski, bugarski, albanski, romanski, grčki - informativno). • Uočava i navodi primjere jezičkih dodira i utjecaja u bosanskom jeziku. 	<ul style="list-style-type: none"> • Navodi i objašnjava specifične osobine bosanskog jezika kao rezultat međusobnih procesa između balkanskih jezika. • Sastavlja primjere sa specifičnim osobinama bosanskog jezika.
<p>Historija bosanskog jezika Bosanski jezik u XX vijeku</p> <ul style="list-style-type: none"> • Pogledi na bosanski književni jezik i njegov razvoj (razvoj bosanskog jezika kroz historiju; kontinuitet bosanskog jezika; štokavsko narječje; ijekavski izgovor; fonetski pravopis; leksičko bogatstvo bosanskog jezika; utjecaji orijentalnih jezika – turcizmi, arabizmi, perzizmi; značaj autora i lingvista kao što su Alija Isaković i Dževad Jahić) • Razvoj bosanskog jezika u osmanskom i austrougarskom periodu (osmanski period – utjecaj orijentalnih jezika na leksiku; upotreba arebice; razvoj pisane tradicije; austrougarski period – standardizacijski procesi; latinica u upotrebi; razvoj školstva i administracije; jačanje pisane kulture i normiranja jezika) • Bosanski jezik između dva svjetska rata (društveno-politički kontekst; status jezika u Kraljevini Jugoslaviji; pitanje naziva jezika; književno stvaralaštvo; razvoj pisane tradicije; utjecaj različitih kulturnih i jezičkih politika) 	<ul style="list-style-type: none"> • Objašnjava razvoj bosanskog jezika kroz različite historijske periode. • Uočava kontinuitet bosanskog jezika i njegov razvoj u društveno- historijskom kontekstu. • Objašnjava osnovne karakteristike bosanskog književnog jezika (štokavsko narječje, ijekavski izgovor, fonetski pravopis). • Navodi i objašnjava značaj lingvista i autora (npr. Alija Isaković, Dževad Jahić) za razvoj bosanskog jezika. • Prepoznaje leksičko bogatstvo bosanskog jezika i utjecaje drugih jezika (turcizmi, arabizmi, perzizmi). • Opisuje utjecaj osmanskog perioda na razvoj bosanskog jezika (leksika, pismo, pisana tradicija). • Objašnjava promjene u austrougarskom periodu (uvođenje latinice, razvoj školstva i standardizacije). • Uočava značaj historijskih okolnosti za razvoj jezika. • Opisuje društveno-politički kontekst i njegov utjecaj na status jezika. • Objašnjava pitanje naziva i položaja bosanskog jezika u tom periodu. • Prepoznaje ulogu književnosti i kulturnih politika u razvoju jezika.

<ul style="list-style-type: none"> • Standardizacija bosanskog jezika (proces standardizacije bosanskog jezika; historijski razvoj standarda; savremena normativna literatura; pravopis bosanskog jezika; gramatika bosanskog jezika; rječnici bosanskog jezika; uloga savremenih lingvista i institucija u normiranju jezika; značaj standardnog jezika u obrazovanju i javnoj komunikaciji) • Savremeni status bosanskog jezika (status bosanskog jezika u Bosni i Hercegovini i šire; službena upotreba jezika; jezička prava; upotreba bosanskog jezika u obrazovanju, medijima i javnoj komunikaciji; razvoj savremene norme; odnos standardnog jezika i dijalekata; izazovi i perspektive razvoja jezika u savremenom društvu) 	<ul style="list-style-type: none"> • Objašnjava proces standardizacije bosanskog jezika. • Navodi osnovne normativne priručnike (pravopis, gramatika, rječnici). • Razumije ulogu lingvista i institucija u normiranju jezika. • Objašnjava značaj standardnog jezika u obrazovanju i javnoj komunikaciji. • Opisuje položaj bosanskog jezika u savremenom društvu. • Prepoznaje njegovu upotrebu u obrazovanju, medijima i javnoj komunikaciji. • Uočava odnos između standardnog jezika i dijalekata. • Razmatra izazove i perspektive razvoja bosanskog jezika.
<p>Morfologija</p> <ul style="list-style-type: none"> • Morfološka analiza rečenice (morfološka klasifikacija riječi) • Morfosintaksa Funkcije imenica, pridjeva i zamjenica u rečenici (padeži). 	<ul style="list-style-type: none"> • Razlikuje promjenjive i nepromjenjive vrste riječi. • Prepoznaje vrste riječi u rečenici. • Određuje njihovu funkciju u rečenici. • Pravilno koristi oblike riječi u skladu sa gramatičkim pravilima. • Prepoznaje i funkcionalno primjenjuje padežne oblike u skladu s normom standardnog bosanskog jezika.
<p>Sintaksa</p> <ul style="list-style-type: none"> • Slaganje između subjekta i predikata (slaganje po rodu, broju i licu) • Zavisnosložena rečenica (glavna i zavisna rečenica; vrste zavisnosloženih rečenica: izjavne, vremenske, uzročne, posljedične, uslovne, dopunske, odnosne, 	<ul style="list-style-type: none"> • Određuje subjekat i predikat u rečenici. • Objašnjava odnos između subjekta i predikata. • Primjenjuje pravila slaganja subjekta i predikata po rodu, broju i licu. • Uočava i ispravlja greške u slaganju. • Razlikuje glavnu i zavisnu rečenicu.

<p>načinske i ciljne; veznici i vezničke riječi u zavisnosloženim rečenicama)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Prepoznaje i razlikuje vrste zavisnosloženih rečenica (izjavne, vremenske, uzročne, posljedične, uslovne, dopunske, odnosne, načinske i ciljne). • Prepoznaje veznike i vezničke riječi u zavisnosloženim rečenicama. • Objašnjava ulogu veznika u uspostavljanju odnosa između glavne i zavisne rečenice. • Pravilno koristi veznike i vezničke riječi u zavisnosloženim rečenicama. • Sastavlja različite vrste zavisnosloženih rečenica. • Pravilno koristi zarez u zavisnosloženim rečenicama. • Vršiti sintaksičku analizu zavisnosloženih rečenica.
<p>Leksikografija Rječnik i osnovni tipovi rječnika (leksikon, vokabular; vrste rječnika: enciklopedijski i lingvistički; jednojezični i višejezični rječnici; rječnici stranih riječi i izraza; tumačni rječnici; pravopisni rječnici, rječnik za medijsku pismenost) Rječnici bosanskog jezika (Tumačni rječnik bosanskog jezika; Pravopis bosanskog književnog jezika; značaj rječnika u učenju jezika i pravilnoj upotrebi standardnog jezik)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Objašnjava pojam leksikografije i njenu ulogu u proučavanju jezika. • Razlikuje osnovne tipove rječnika (enciklopedijski, lingvistički, jednojezični, višejezični, tumačni, pravopisni, za medijsku pismenost). • Prepoznaje razliku između leksikona i vokabulara. • Koristi rječnik za pronalaženje značenja riječi i pravilne upotrebe. • Koristi pravopisni rječnik za provjeru pravopisnih normi. • Razumije značaj tumačnog rječnika u razvijanju jezičke kulture. • Primjenjuje rječnike u usmenom i pisanom izražavanju.
<p>Stilistika (lingvistilistika)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Funkcionalni stilovi (razgovorni, administrativni, umjetničko-književni, naučni, publicistički; osnovne karakteristike stilova; upotreba jezika u različitim komunikacijskim situacijama) 	<ul style="list-style-type: none"> • Prepoznaje i nabroja osobine funkcionalnih stilova u usmenoj i pisanoj komunikaciji. • Prepoznaje i nabroja osobine administrativnog stila – Molba, Žalba. • Prepoznaje i nabroja osobine umjetničkknjiževnog stila – roman, proza, poezija. • Prepoznaje i nabroja osobine publicističkog stila – tekstovi novinara. • Prepoznaje i nabroja stil razgovornog stila – svakodnevni govor.
<p>Pravopisna pravila i interpunkcija</p> <ul style="list-style-type: none"> • Skraćenice i skraćivanje riječi (spisak skraćenica u bosanskom jeziku; najčešće skraćenice i pravila njihovog pisanja) 	<ul style="list-style-type: none"> • Primjenjuje pravila za pisanje skraćenica i skraćivanje riječi. • Pravilno upotrebljava zarez pri pisanju proste rečenice (nabrajanje, dopunjavanje, naglašavanje, izdvajanje). • Prepoznaje pravilnu upotrebu zareza u zavisnosloženim rečenicama.

<ul style="list-style-type: none"> • Zarez u zavisnosloženim rečenicama (upotreba zareza između glavne i zavisne rečenice; pravila pisanja zareza u različitim vrstama zavisnosloženih rečenica) 	<ul style="list-style-type: none"> • Objašnjava pravila upotrebe zareza između glavne i zavisne rečenice. • Pravilno koristi zarez u pisanju različitih vrsta zavisnosloženih rečenica. • Uočava i ispravlja greške u upotrebi zareza.
<p>Čitanje s razumijevanjem</p> <ul style="list-style-type: none"> • Čitanje s razumijevanjem složenijih i dužih tekstova 	<ul style="list-style-type: none"> • Objašnjava nepoznate riječi ili fraze u datom tekstu prema njihovoj upotrebi u kontekstu. • Izdvaja ključne riječi iz pročitano teksta na osnovu kojih rezimira tekst. • Upoređuje činjenice/mišljenja između dva teksta na osnovu jedne karakteristike u tekstovima. • Određuje razliku između sadržaja i cilja, kao i između činjenica i mišljenja koja se odnose na složene/apstraktne izjave u tekstovima. • Koristi citate, primjere ili detalje kao dokaze za podršku zaključcima koje izvodi u vezi s pročitanim tekstom. • Izvodi zaključke u vezi s vjerodostojnošću informacija ili zaključaka ponuđenih u dijelu teksta. • Integrira informacije iz nekoliko vrsta tekstova, s ciljem da se identifikuje glavna ideja ili razumije značenje neke riječi/fraze. • Povezuje sadržaj teksta s prethodnim znanjem, ličnim iskustvom i vlastitim stavovima.
<p>Primjeri za aktivnosti</p> <ul style="list-style-type: none"> • Učenici su podijeljeni u grupe, svaka grupa dobija nekoliko stikera sa primjerima specifičnosti bosanskog jezika po kojima se razlikuje od drugih balkanskih jezika. Na tabli su navedene specifičnosti, a učenici čitajući primjere sa stikera određuju o kojoj se specifičnosti radi, objašnjavaju je i daju vlastite primjere. Novi primjeri se postavljaju na zajednički poster koji će biti podsjetnik na posebnost bosanskog jezika u odnosu na druge balkanske jezike. (sporedba so kratki tekstovi, pozdravi na jazicite na balkanskite jazici). • Učenici rade u grupama. Svaka grupa dobija različit radni list sa odlomcima iz tekstova koji se odnose na razvoj bosanskog književnog jezika (npr. tekstovi Alija Isaković ili Dževad Jahić), uz pitanja koja se odnose na dati odlomak. Nakon pročitano odlomka, učenici odgovaraju: Koje jezičke osobine se ističu kao osnova bosanskog književnog jezika?; Kakav je pravopis bosanskog jezika prema savremenim normama?; Objasnite pojam fonetski pravopis.; Šta se ističe kao važan izvor za obogaćivanje rječnika bosanskog jezika?; Koje razlike uočavate između starijih tekstova i savremenog bosanskog jezika? • Učenici su podijeljeni u nekoliko grupa. Dobijaju upute da će učestvovati u kviz-takmičenju. Svaka grupa ima zadatak da sastavi nekoliko pitanja koja se odnose na: standardizaciju bosanskog jezika, historijske procese razvoja jezika, normativne priručnike (pravopis, gramatika, rječnici) 	

, značajne ličnosti koje su doprinijele razvoju bosanskog jezika). Na primjer: jedna grupa sastavlja pitanja o Alija Isakoviću, druga o pojmu standardizacije (kodifikacije) jezika, treća o pravopisu, gramatici i rječnicima bosanskog jezika, četvrta o Dževad Jahić i savremenom razvoju jezika. Svaka grupa na papir zapisuje po jedno ili više pitanja. Formira se komisija od 3–4 učenika koja: prati tačnost odgovora, vodi evidenciju bodova. Ostali učenici se dijele u takmičarske grupe. Jedan učenik iz komisije dijeli pitanja — svaka grupa izvlači po jedno pitanje. Takmičenje se odvija u tri kruga (ili više, u zavisnosti od vremena). Grupe odgovaraju na pitanja. Komisija boduje odgovore. Pobjednik je grupa koja osvoji najviše bodova.

- Učenici dobijaju nastavni list u kojem ima nekoliko rečenica. U njemu je navedeno koliko ima: glagola, imenica, zamjenica, veznika... različitim bojama treba da podvuku promjenjive i nepromjenjive riječi, zatim da ih u tabeli rasporede u kolone gdje pripadaju prema vrsti riječi. Diskutuje se o načinu na koji su ih podijelili i šta je to što razdvaja te dvije grupe riječi. Zaključci iz diskusije se zapisuju kao podsjetnik.
- Učenici su podijeljeni u dvije grupe. Stoje u redu i grupa po grupa iz jedne velike posude treba da izvlače riječi. Svaku riječ treba da stave u posudu na kojoj je napisana vrsta riječi kojoj pripada. Kada vrijeme istekne, posude se otvaraju i broji se koliko ima tačno razvrstanih riječi. Svaki tačan odgovor donosi poene. Ispravljaju se eventualne pogrešne podjele i vodi se diskusija o vrstama riječi i njihovoj promjenjivosti odnosno nepromjenjivosti.
- Učenici prate primjere na tabli preuzete iz teksta koji je čitan na nekom od časova. Rečenice su aktivne, a oni dobijaju zadatak da ih transformišu u pasivne po primjeru: *Sara jede jabuku. – Jabuka je pojedena od Sare.* Zatim ih čitaju i razgovara se o razlikama između ova dva tipa rečenica: aktivne i pasivne. Učenici uočavaju njihovu ulogu i red riječi. Na kraju dijele vlastite primjere.
- Učenici su podijeljeni u grupe. U svakoj grupi dobijaju po jednu rečeničnu klauzu koju treba da dopune vlastitim primjerima, odnosno zavisnom rečeničnom klauzom. Svaka grupa prezentuje urađeno i diskutuje se o tačnosti.
- Na tabli su okačeni listovi sa veznicima i vezničkim izrazima od kojih se formiraju zavisnosložene rečenice. Učenici dobrovoljno uzimaju jedan list i sastavljaju rečenicu u kojoj će upotrijebiti veznik koji je na listu. Ostali provjeravaju da li je rečenica gramatički tačna.
- Učenici posjećuju školsku biblioteku ili biblioteku u mjestu gdje žive. Imaju mogućnost da pregledaju rječnike i naprave njihovo poređenje. Svaki učenik zapisuje svoje zabilješke o onome što su uočili. Diskutuju o vrstama rječnika i njihovoj namjeni, a na kraju zapisuju zajednički zaključak, odnosno podjelu rječnika.
- Nastavnik/ca na čas donosi različite rječnike bosanskog jezika, npr.: Tumačni rječnik bosanskog jezika, Rječnik bosanskog jezika (višetomni, ako je dostupan), Pravopisni rječnik bosanskog jezika, Rječnik stranih riječi i izraza, Rječnik simbola, Bosansko-engleski rječnik.
- Na času nastavnik/nastavnica otvara internet-stranice koje sadrže rječnike i pravopisne resurse bosanskog jezika: <https://www.pravopis.ba/pravopisni-rjecnik>, <https://www.e-bosanski.ba/>, (ili srodnih jezika koji su razumljivi učenicima), te upoznaje učenike s njihovom namjenom i načinom korištenja. Učenici koriste školske tablete ili računare i: pokušavaju pristupiti digitalnim rječnicima, pretražuju zadane riječi, upoređuju prikaz riječi (značenje, pravopis, primjeri). Otvara se diskusija o: mogućnostima digitalnih rječnika., njihovoj funkcionalnosti, prednostima i nedostacima u odnosu na štampane rječnike. Učenici iznose svoja zapažanja i zaključke.
-
- Nastavnik demonstrira kako se pretražuju riječi, kako se pronalaze značenja, pravopis i primjeri upotrebe. Učenici su podijeljeni u pet grupa, svaka grupa dobija jedan funkcionalni stil i zadatak da ga izrazi. Npr: Grupa: razgovorni stil, piše pismo sa ljetovanja u dječijem odmaralištu svojim roditeljima; Grupa: umjetničko-književni stil, piše pjesmu; Grupa: publicistički stil, piše saopštenje učenicima devetog razreda o aktivnostima vezanim za malu maturu.

Grupa: naučni stil, piše kratak tekst o svemiru; Grupa: administrativni stil, piše zahtjev direktoru škole da se razmotre ideje za proslavu male mature. Zatim se zadaci čitaju naglas pred cijelim razredom i diskutuje se o karakteristikama svakog stila posebno.

- Učenici uče pravila za skraćivanje višekomponentnih imena, naslova i naziva. Diješe se u grupe i na tabli se zapisuje npr Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine. Grupe imaju 20 sekundi da napišu skraćenicu. Zatim je pokazuju pred razredom. Oni koji su tačno skratili dobijaju poene koji se upisuju u tabelu prethodno nacrtanu na tabli. Da bi se provjerilo da li vladaju pravilima skraćivanja, može se napisati neki nepostojeći naziv i vidjeti kako će od njega napraviti skraćenicu. Diskutuje se i izvode se zaključci u skladu s prezentiranim primjerima.
- Na katedru se stavlja posuda u kojoj se nalaze skraćénice, učenici izlaze i izvlače papirić na kojem je jedna skraćénica. Na tabli zapisuju njen puni naziv.
- Učenici dobijaju nastavni list u kojem su napisane zavisnosložene rečenice bez interpunkcije. Zadatak je da stave tačku, zarez ili neki drugi znak koji smatraju potrebnim. Provjeravaju se zajednički.
- Učenici se diješe u male grupe. Svaka grupa dobija kopije dva teksta na istu temu i jedan radni list sa unaprijed pripremljenom tabelom i pitanjima i zadacima koji će se koristiti za provjeru već stečenih znanja o činjenicama/mišljenjima. Grupe imaju zadatak da pažljivo pročitaju tekstove, a zatim ukratko da diskutuju o njihovom sadržaju.
- Npr: Tekst 1: <https://umno.mk/glumcite-zarea-i-palea-ne-vratija-vo-zlatnite-godini/>
- Tekst 2: <https://www.vecер.press/glumcite-peat-za-tri-casa-se-najdovme/>
- Prvi zadatak je da u tabeli izdvoje činjenice i mišljenja i za jedan i za drugi tekst. Svaka grupa čita urađeno pred cijelim razredom i daje objašnjenje za svaku izdvojenu činjenicu ili mišljenje.
- Učenici su podijeljeni u male grupe. Učenici čitaju tekst „Utjecaj društvenih mreža u životu tinejdžera“.
„Društvene mreže igraju značajnu ulogu u svakodnevnom životu tinejdžera. Od Instagrama do TikToka, tinejdžeri koriste ove platforme da diješe trenutke iz svog života, da se povežu s prijateljima i da budu u toku s najnovijim trendovima. Ali, da li ove mreže imaju samo pozitivne strane? Neka istraživanja pokazuju da prekomjerna upotreba društvenih mreža može imati negativan uticaj na mentalno zdravlje tinejdžera, uključujući depresiju i anksioznost. Istraživanje objavljeno u "Journal of Abnormal Child Psychology" 2019. godine otkriva da je više vremena provedenog na društvenim mrežama povezano s pojavom simptoma depresije kod tinejdžera.“ Učenici podijeljeni u grupe nastavljaju da diskutuju prema sljedećim pitanjima za diskusiju: Kako vam se čini uticaj društvenih mreža u vašim životima? Koji su pozitivni aspekti korištenja društvenih mreža za vas? Koji su negativni aspekti korištenja društvenih mreža za vas? Kako su vaši lični stavovi povezani sa sadržajem teksta? ... Zatim svaka grupa prezentuje znanje o temi koristeći lične stavove i iskustva učenika koja su povezana sa sadržajem teksta koji su pročitali.
- Sa učenicima se diskutuje kako se može provjeriti vjerodostojnost određenih informacija u tekstu. Zaključke iz diskusije nastavnik zapisuje na tabli. Zatim se učenici diješe u grupe i svakoj grupi se daje kratak tekst. Učenici treba da pročitaju tekst, a zatim da razgovaraju o vjerodostojnosti informacija u tekstu/zaključaka ponuđenih u njegovom dijelu. Svaka grupa analizira tekst prema zaključcima koje je nastavnik zapisao na tabli, a potom priprema svoj zaključak o vjerodostojnosti informacija ili ponuđenih zaključaka. Grupa po grupa prezentuje, a nakon svake prezentacije otvara se diskusija o tekstu i o tome šta im je izazvalo najviše sumnji. Učenici diskutuju i obrazlažu pred cijelim razredom. Primjer teksta: „*Zemlja je ravan disk. Ovo je jasno dokazano od strane mnogih filozofa i učenjaka koji istražuju različite aspekte naše planete. Na primjer, ako pogledamo horizont, može se vidjeti da je ravan, što direktno dokazuje da Zemlja nije sfera.*“

- Učenicima se daju različiti tekstovi koji se odnose na istu temu, ali u njima su prikazani različiti aspekti ili gledišta. Učenici rade u malim grupama. Svaka grupa dobija tekst koji treba pažljivo da pročita. Zatim treba da pronađu glavnu ideju/poruku u tekstu. Učenici naglas dijele svoju glavnu ideju s drugim grupama. Po jedan učenik iz grupe iznosi glavne zaključke iz teksta koji su pročitali, a zatim svi zajedno dolaze do razumijevanja značenja nekih riječi i fraza oko kojih su postojale dileme u tumačenju. Na primjer, tekstovi mogu biti: *Ekološki izazovi savremenog svijeta; Tehnološka rješenja za spas od globalnog zagrijavanja; Vrste aktivizma za spas planete Zemlje; Efekti zagađenja zraka na zdravlje i sl.*
- Učenici rade individualno. Svaki učenik dobija radni list koji se odnosi na odlomak iz pročitane lektire. Svaki učenik ima pravo da izabere jedan od nekoliko ponuđenih zaključaka o glavnom liku koji su zapisani na radnom listu. Učenici treba da zapišu primjere, citate ili druge detalje koji će služiti kao dokazi za podršku zaključku koji su odabrali. Nekoliko učenika prezentuje urađeno pred ostalim učenicima i odgovara na pitanja u vezi s ponuđenim dokazima.

Područje: KNJIŽEVNOST, IZRAŽAVANJE I STVARANJE

Ukupno sati: 67 sati

Rezultati učenja

Učenik/učenica će biti sposoban/-na da:

1. upoređuje i komentariše motive i teme u pričama iz različitih naroda.
2. navodi i prepoznaje stilsku izražajna sredstva: kontrast, ironija, retoričko pitanje, slovenska antiteza, simbol u datim primjerima.
3. razlikuje lirske pjesme prema motivu, uz osvrt na socijalne pjesme.
4. navodi karakteristike lirsko-epskih vrsta kroz primjere.
5. objašnjava i tumači književna djela: historijska pripovijetka, historijski roman, porodični roman i roman za mlade u skladu s doživljajem, kontekstom i značenjem.
6. objašnjava karakteristike poetskog, proznog i dramskog diskursa kroz primjere i interpretira na osnovu strukturne i stilske analize.
7. identifikuje i analizira poruke, stilske i estetske elemente književnih djela, povezujući ih sa svakodnevnim životom.
8. usmeno i pismeno se izražava uz argumente o pročitanim književnim djelima i lektirama.
9. piše tekstove s praktičnom primjenom i tekstove u kojima se izražava o različitim temama.
10. piše i priprema tekstove poštujući pravila njihove strukture i pravopisna pravila.

Učenik/učenica razumije i prihvata da:

1. književni tekst je višeslojan i ima svoje karakteristike s jezičkog, sadržajnog, semantičkog i stilskog aspekta i svaki od njih doprinosi umjetničkoj vrijednosti teksta.
2. književni tekst sadrži općevječanske ideje koje utiču na stavove, mišljenja i odnos prema životu i drugima.

Sadržaj (i pojmovi)	Standardi za ocjenjivanje
Narodna književnost	<ul style="list-style-type: none"> • Navodi tipove priča i motive iz priča drugih naroda.

<ul style="list-style-type: none"> • Narodne pjesme i priče iz drugih naroda (tipovi priča, motivi, poređenje) 	<ul style="list-style-type: none"> • Upoređuje tipove priča i motive iz priča drugih naroda s bosanskim narodnim pričama. • Navodi i kritički vrednuje tekst u širem kontekstu.
<p>Lirika</p> <ul style="list-style-type: none"> • Socijalna lirika • Lirsko-epske vrste <p>(balada, romansa, poema, epski i lirski elementi u lirsko-epskim djelima, lirski subjekt)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Stilska izražajna sredstva <p>(kontrast, ironija, retoričko pitanje, slovenska antiteza, simbol)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Analizira lirske pjesme prema motivu, strukturi i stilskom izražavanju. • Tumači stihove iz različitih poetskih djela određujući lirski subjekt. • Određuje motiv i lirski subjekt u socijalnoj pjesmi. • Analizira i tumači lirsko-epska djela prema motivu. • Objašnjava razlike i sličnosti u lirsko-epskim vrstama pjesama. • Prepoznaje stilska izražajna sredstva u primjerima iz pjesama (kontrast, ironija, retoričko pitanje, slovenska antiteza, simbol). • Komentariše estetski doživljaj poetskih djela prema vlastitom čitalačkom iskustvu.
<p>Epika u prozi</p> <ul style="list-style-type: none"> • Pripovijetka (historijske teme, historijski likovi, beletrizirani historijski likovi, historijske ličnosti: historijski likovi, čitanje određenog historijskog vremena) • Roman (roman za mlade; porodični roman; historijski roman; fabula, motivi, teme, događaji, tok događaja, narator, likovi, opisi, poruke) <p>Književno-naučne vrste</p> <ul style="list-style-type: none"> • Biografija (činjenice, tačne informacije, jasnoća i 	<ul style="list-style-type: none"> • Navodi karakteristike pripovijetki s različitim historijskim motivima (historijski likovi, historijski događaji, prošlo vrijeme). • Prepoznaje vrste romana prema temi: historijski, porodični, roman za mlade. • Navodi teme u historijskim romanima iz makedonske književne produkcije. • Otkriva i diskutuje karakteristike različitih vrsta romana. • Govori i prosuđuje o likovima na osnovu izgleda, osobina, govora, razmišljanja, emocionalnih i psihičkih reakcija i društvenog statusa u književnom djelu. • Tumači problemske situacije iz teksta, kontekstualizirajući ih u svakodnevnom životu. • Opisuje kontekst datog književnog djela. • Interpretira izabrane citate iz književnog teksta (historijski roman, porodični roman, roman za mlade), zadate ili po izboru prema unaprijed postavljenim kriterijima. • Objašnjava uz argumente omiljeni književni rod iz proučenih. • Upoređuje književni tekst i njegovu adaptaciju u drugim medijima (pozorište, televizija, film ...)

<p>preglednost, hronološki raspored činjenica, primjena naučnog stila)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Romanizirana biografija (razlike između biografije i romanizirane biografije) • Autobiografija (subjektivnost u pisanju; poređenje između biografije i autobiografije) <p>Publicistika</p> <ul style="list-style-type: none"> • Putopis (ja-pripovjedač, svjedočeno pripovijedanje, opisi ljudi, mjesta i običaja, opis iskustava kroz činjenice, mišljenja, emocije; publicistički stil) 	<ul style="list-style-type: none"> • Navodi karakteristike biografije kao posebne književno-naučne vrste. • Navodi razlike između biografije i romanizirane biografije. • Interpretira odlomak iz romanizirane biografije i komentariše prikaz činjenica i informacija u njoj. • Objašnjava karakteristike autobiografije kao posebne i različite vrste teksta u odnosu na biografiju i romaniziranu biografiju. • Analizira putopis prepoznajući njegove karakteristike. • Navodi forme u kojima se može pojaviti putopis (novinski tekst, tekst s fotografijama, televizijski putopis/video-putopis). • Sastavlja primjere svjedočenog pripovijedanja, opisujući mjesta, ljude i običaje, koristeći vlastito iskustvo za prikaz činjenica, mišljenja i emocija
<p>Drama</p> <ul style="list-style-type: none"> • Dramski tekst (monodrama, savremena drama; dvostruka priroda dramskog teksta; dramski tekst naspram pozorišne predstave; dramatičnost u književnim tekstovima, unutrašnji monolog; elementi pozorišne predstave – gluma, kostimograf, scenograf, režiser, kompozitor) <p>Film</p> <ul style="list-style-type: none"> • Film kao umjetnost (historija filma; žanrovi; filmska ideja, sinopsis, scenario; filmska 	<ul style="list-style-type: none"> • Objašnjava specifičnosti drame kao posebnog književnog roda i mogućnost njenog izvođenja na sceni. • Nabrojava razlike između dramskog teksta i pozorišne predstave. • Navodi elemente pozorišne predstave. • Objašnjava pojam monodrame kroz primjer/odlomke iz dramskog teksta. • Tumači i komentariše sadržaj kroz izabrane citate iz savremenih dramskih tekstova. • Prepoznaje i objašnjava pojmove iz oblasti filma kao umjetnosti: filmska ideja, sinopsis, scenario. • Navodi osnovne podatke o historiji filma. • Navodi žanrove filma i objašnjava teme koje se u njima prikazuju. • Objašnjava kroz primjer da književno djelo može biti osnova za filmski scenario.

<p>adaptacija književnog djela – filmski scenario s književnom predložkom)</p>	
<p>Tekstovi za praktičnu primjenu</p> <ul style="list-style-type: none"> • Prijava/Prigovor • Zapisnik <p>Izražavanje i stvaranje</p> <p>Pismeno i usmeno izražavanje</p> <ul style="list-style-type: none"> • Esej • Prezentacija • Kreativno pisanje • Osvrt na kulturne događaje <p>Samostalno usmeno izražavanje na zadanu temu</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Objašnjava strukturu tekstova za praktično-profesionalnu komunikaciju. • Sastavlja prijavu ili prigovor u različitim kontekstima. • Sastavlja zapisnik sa održanog sastanka razredne zajednice. • Pismeno i usmeno se izražava o doživljaju određenog književnog teksta. • Argumentovano piše ili govori o književnom tekstu. • Pismeno izražava svoju procjenu književnog teksta (etička, estetska i idejna strana). • Piše esej sa jasnom strukturom, iznoseći argumentovan lični stav. • Priprema usmena i pismena izlaganja na različite teme. • Priprema i prezentuje materijale na različite teme koristeći savremena tehnička sredstva za izražavanje. Piše tekst izražavajući svoju kreativnost i stvaralačko mišljenje. Piše osvrt na kulturni događaj (pozorišna predstava, odlazak u kino, promocija, izložba). • Samostalno priprema i prezentuje govor odgovarajući svrsi za koju je namijenjen. • Prezentuje govor poštujući norme pravilnog izgovora bosanskog standardnog jezika.
<p>Primjeri za aktivnosti</p> <ul style="list-style-type: none"> • Učenici u grupama čitaju „Pepeljugu“ i „Mara Pepeljuga“. Prave poređenje motiva u pričama, odnosno motiva – zle maćehe. Očekuje se da učenici komentarišu u skladu sa svojim uzrastom, odnosno da iz drugačijeg ugla sagledaju ulogu zle maćehe i žrtve porodičnih intriga – lik Pepeljuge. Nastavnik postavlja pitanja koja će biti povezana s motivom, ali i pitanja o tipovima likova koji su predstavljeni u obje priče, događajima koji su prikazani, stilu na kojem su napisane, čarobnim predmetima i pomagačima koji se pojavljuju i slično. Cijela diskusija se usmjerava ka utvrđivanju zajedničkih osobina obje priče u kojima se pojavljuje isti motiv u različitim varijantama. Učenici zaključak predstavljaju pomoću Venovog dijagrama. (Priče se, također, mogu iskoristiti i povezati s drugim savremenim pripovijetkama te otvoriti pitanje stereotipa o zloj maćehi koji je prisutan u folklornim tekstovima. Tema se dalje može povezati i s zadacima iz oblasti Izražavanje i stvaranje. Kao primjeri mogu se koristiti i priče o životinjama, basne kao i realistične priče.) • Učenici su podijeljeni u grupe i dobijaju pjesmu za koju nastavnik postavlja različite zadatke za svaku grupu: prva grupa analizira strukturu pjesme; druga grupa analizira motiv/motive u pjesmi; treća grupa analizira stilska sredstva koja prepoznaje u pjesmi. Nakon prezentacije urađenog, učenici dobijaju novi zadatak koji je isti za sve grupe – tumačenje stihova na osnovu analize i pisanje rezimea u dužini od 5–7 rečenica u kojem će dati i mišljenje o tome ko je lirski subjekt u pjesmi. I ovaj zadatak se prezentuje pred cijelim razredom, a zatim se vodi završna diskusija o pjesmi uz sumiranje svega što je rečeno na času. 	

- Učenici su čitali pjesmu od Koča Racina. Nastavnik je podijelio stihove, odnosno izdvojio citate za koje se od učenika traži da kažu po jednu riječ koja im se čini ključnom za značenje citata. Izabrane ključne riječi učenici zatim koriste za određivanje motiva pjesme i pisanje poruka iz pjesme.
- Učenici u paru čitaju baladu ili romansu, svaki par dobija različitu pjesmu. Imaju zadatak da odrede lirske i epske elemente stihova, odnosno da izdvoje dijelove u kojima se izražavaju osjećanja i misli od narativnog dijela pjesme. Također, svaki par treba da zapiše opće raspoloženje u pjesmi: tužno, sretno, prijatno, neprijatno... Zapisane argumente svaki par dijeli s drugima i oni su polazna tačka za diskusiju iz koje se izdvajaju zajednički i različiti elementi romanse i balade. Na kraju diskusije određuje se i motiv u pjesmi koji je različit u ova dva tipa lirsko-epskih djela.
- Učenici slušaju odlomak iz poeme „Stojanka majka knježopoljka“ od Skendera Kulenovića <https://www.youtube.com/watch?v=snFyKoUUftU&t=246s> Zatim imaju zadatak da u nekoliko rečenica zapišu sadržaj koji su čuli. Govore o narativnom dijelu onoga što su slušali, a zatim i o stihovima u kojima su osjetili snažnu emociju, prepoznajući lirski element poeme. Učenici potom dobijaju odlomak pjesme na papiru i diskutuju o podvučenim stihovima u pjesmi koje je označio nastavnik i koji predstavljaju stilsko izražajno sredstvo – slovensku antitezu. Strukturu ovog stilskog izražajnog sredstva učenici zapisuju nakon objašnjenja nastavnika i tumače je kroz primjer.
- Učenici prate prezentaciju u kojoj nastavnik postavlja ironične iskaze, koji mogu biti primjeri iz pjesama ili iz svakodnevnih iskaza. Učenici za svaki iskaz komentarišu i objašnjavaju. Na kraju izvode zaključak o tome šta je ironija, a nastavnik dijeli definiciju prema kojoj zatim daju i vlastite primjere, pišući kratak povezani tekst.
- Učenici prave popis simbola koje poznaju, a koji imaju određeno značenje za njih i širu zajednicu u kojoj žive. Nastavnik ih zatim motivira da naprave kratak prozni ili poetski tekst i u njemu upotrijebe te simbole. Čitaju primjere, a njihova upotreba se povezuje s objašnjenjem stilskog izražajnog sredstva – simbola, koje nastavnik zapisuje na tabli.
- Učenici igraju igru u kojoj imaju zadatak da navedu što više antonima kojih se mogu sjetiti. Primjere zapisuju u svesku i od njih sastavljaju nekoliko iskaza koji predstavljaju logičnu suprotnost. Diskutuju o značenju svojih iskaza. Zatim nastavnik dijeli pjesmu u kojoj je prisutan kontrast kao stilsko izražajno sredstvo. Na kraju časa zajednički rezimiraju.
- Nastavnik ima pripremljen tekst u kojem se nalaze pitanja na koja se ne očekuje odgovor u razredu. Pored samostalno pripremljenog teksta može se koristiti i odgovarajući monolog iz drame ili romana, npr. poznati monolog lika Hamleta iz istoimene drame V. Šekspira u kojem glavni lik postavlja pitanje „Biti ili ne biti?“. Nakon čitanja primjera iz teksta ili odlomka iz „Hamleta“, nastavnik podstiče učenike da analiziraju iskaze postavljene u obliku pitanja. Pita učenike po čemu su ta pitanja slična ili različita od onih koja im on/ona direktno postavlja. Učenici daju svoje odgovore i vodi se razgovor o značenju pojma retoričko pitanje koje nastavnik uvodi. Nakon što se dođe do zaključka, on se zapisuje u svesku kao podsjetnik za stilsko izražajno sredstvo – retoričko pitanje.
- Učenici imaju zadatak da pronađu pjesmu koja im je po nečemu posebna. Na času popunjavaju radni list sa sljedećim zahtjevima: Sviđaju mi se stihovi: ... i Sviđaju mi se ovi stihovi zato što... (Očekuje se da učenici daju složenije odgovore, odnosno odgovore u kojima će koristiti do sada naučene termine koji se odnose na poeziju, strukturu i stilsko izražavanje u poeziji...)
- Učenici prate segment iz igranog filma „Savršeni krug“ reditelja Ademir Kenović (npr. scena razgovora između Hamze i dječaka tokom opsade Sarajeva). Zatim isti taj dio čitaju kao odlomak iz književnog teksta/scenarija povezanog s filmom. Diskutuju o likovima i upoređuju ih s historijskim okolnostima, prije svega s periodom opsade Sarajeva, te raspravljaju da li i zašto se ovaj tekst može nazvati pripovijetkom ili filmskom pričom koja obrađuje

konkretno historijsko vrijeme i događaje koji su imali važnu ulogu u savremenoj historiji Bosne i Hercegovine. Zaključci se formulišu u obliku plana. (Ovaj sadržaj se može kombinovati sa sadržajima iz izražavanja i stvaranja ili sa sadržajima vezanim za film.)

- Učenici čitaju izabrane odlomke iz romana različitih tema. Na osnovu njihovog sadržaja komentarišu i definišu temu (porodični, historijski, roman za mlade). Mogu se koristiti naslovi koji su dio lektirnih lista i koji su već čitani, npr. odlomak iz „Derviš i smrt“ od Meša Selimović, „Hari Poter i Kamen mudrosti“ od J. K. Rowling (definisan i kao misterija za tinejdžere, osim kao fantastični roman), „Ruža“ od Nura Bazdulj Hubijar, „Mali princ“ od Antoine de Saint-Exupéry. Tokom diskusije o temama, učenici, ukoliko su samostalno pročitali knjigu, mogu doći do zaključka da svaki od navedenih romana ima jednu dominantnu temu, ali i druge teme koje je dopunjuju, što znači da romani ne govore uvijek isključivo o jednoj temi. Učenici prate prezentaciju u kojoj nastavnik predstavlja pet romana s historijskim motivima i temama.
- Učenici čitaju kratak odlomak iz „Bihorci“ od Ćamila Sijarića. Nastavnik priprema informacije o naraciji i povezuje ih s odlomkom iz ove kratke hronike malog sandžačkog sela. Učenici na osnovu odlomka izvode zaključke o glavnim motivima u porodičnim romanima – odnosima u porodici, koristeći istaknute citate koje je pripremio nastavnik.
- Nastavnik ima pripremljenu listu knjiga koje su romani za mlade, npr: „220 linija“ od M. Gutovske-Adamčić, „Dobar dan, tata“ od Stjepana Tomaša, „Neobičan događaj sa psom u noći“ od Marka Hadona i dr., kroz koje predstavlja teme koje se mogu pronaći u romanima za mlade. U skladu s interesima učenika nastavnik nudi više informacija i daje preporuke za čitanje.
- Učenici dobijaju zadatak da tokom čitanja lektire posebno obrate pažnju na likove, njihove opise i postupke. Zatim biraju lik iz pročitane lektire i prave prezentaciju o tom liku, pri čemu koriste jasan plan: kako lik izgleda (može se potkrijepiti citatom), izdvajaju dvije radnje koje predstavljaju kakav je lik, izdvajaju najljepšu repliku lika i komentarišu je u kontekstu cijele naracije.
- Učenici imaju zadatak da otkriju najvažniju karakteristiku glavnog lika iz lektire, npr. „Starac i more“ od Hemingveja, pri čemu biraju upornost kao glavnu osobinu lika – starca. Zatim vode diskusiju o upornosti u svojim svakodnevnim obavezama i o ishodima koje postižu kada su uporni u nečemu. Nastavnik podstiče sve učenike u razredu da izraze svoje mišljenje (na ovu temu mogu pripremiti i vlastiti kratak govor).
- Učenici se osvrću na pročitano lektirno djelo, npr. „Mali princ“ od Antoana de Sent Egziperija i poruke iz putovanja Malog princa kontekstualiziraju u okviru važnih i nevažnih stvari u životu. Svaki učenik bira jedno poglavlje, odnosno jedan događaj i objašnjava ga u svakodnevnom kontekstu, npr. važno je imati svoj cvijet (ljubav) koji ćemo njegovati bez obzira na to da li je najljepši na svijetu.
- Učenici biraju omiljenu knjigu, pripovijetku ili priču po vlastitom izboru i uz argumente je predstavljaju kao omiljenu (zanimljiva tema, lik kao uzor i idol, događaj s poukom...).
- Učenici se prisjećaju filma i pripovijetke „Savršeni krug“ i razgovaraju o razlikama i sličnostima u njenom čitanju/gledanju te pišu vlastiti rezime od 8–10 rečenica koji dijele u razredu.
- Učenici čitaju biografiju nekog poznatog naučnika. Uočavaju glavne karakteristike biografije: činjenice, tačne informacije, redoslijed izlaganja informacija, jasnoću, preglednost. Svaku karakteristiku potkrepljuju citatom.
- Učenici čitaju biografiju o Mehmed Hevaji Uskufi Bosnevi, a zatim odlomak iz njegovog djela „Potur Šahidija“. Upoređuju ih i traže karakteristike biografije – strogu faktografiju (godine života, mjesto djelovanja, značaj za jezik) i stilizirani tekst u kojem se jezički materijal predstavlja na zanimljiv i umjetnički način (stihovani rječnik). Diskutuju o tome kako se jedna historijska ličnost može predstaviti kroz različite vrste tekstova i kako se činjenice o jeziku mogu prikazati i naučno i umjetnički.

- Učenici samostalno čitaju primjere jedne starije autobiografije, na primjer autobiografiju Meša Selimović (iz autobiografskih zapisa ili eseja), i novije autobiografije, na primjer „Vrijeme igre“ od Mirze Teletovića. Razgovaraju prema usmjerenim pitanjima: ko pripovijeda, šta pripovijeda o sebi, šta dominira u opisima o samom sebi, da li je osoba koja piše autobiografiju poznata, u kojem književnom rodu su napisane ove dvije autobiografije, u čemu su slične, u čemu se razlikuju i da li imaju isti način prikazivanja činjenica o sebi.
- Učenici svoje odgovore zapisuju i dijele s odjeljenjem. Učenici samostalno čitaju putopis, na primjer jedan putopis iz knjige „Putovanja“ od Zuko Džumhur. U tekstu prepoznaju karakteristike putopisa: ko pripovijeda, šta pripovijeda, da li ima opisa, šta se opisuje, da li autor dijeli emocije i razmišljanja o onome što prenosi čitateljima, da li postoje vizuelni prilozi i da li oni pomažu u razumijevanju sadržaja i slično. Odgovore međusobno dijele i zajednički sumiraju glavne karakteristike putopisa.
- Učenici gledaju video-putopis kao motivaciju za pisanje vlastitog putopisa. Zatim pišu svoj tekst, pri čemu trebaju obratiti pažnju da opišu mjesta, ljude i običaje ne samo kroz činjenice, nego i kroz vlastita razmišljanja i osjećaje koji su se kod njih javili tokom posjete. Napisano dijele u razredu.
- Učenici čitaju izbornu lektiru „Hasanaginica“ (dramatizovana verzija). Nakon čitanja dramskog teksta realizuju projektnu aktivnost: postavljanje pozorišne predstave u učionici. Kroz ovu aktivnost, u kojoj su uključeni svi učenici s različitim ulogama — glumci, kostimografi, scenografi, režiser, kompozitor, menadžeri i slično — upoznat će razlike između dramskog teksta i predstave, kao i elemente koji čine predstavu kao cjelinu. Za uspješnu realizaciju projekta, svaki učenik treba tačno znati svoju ulogu i saradivati s ostalima. Aktivnost može biti javno predstavljena ili izvedena samo u okviru učionice.
- Učenici dobijaju odlomke iz dramskih tekstova i izdvajaju one u kojima postoji samo jedan lik koji je nosilac dramske radnje. Objašnjavaju ih kao monodrame i komentarišu citate izdvojene i naznačene od strane nastavnika koji se odnose na konkretni tekst.
- Učenici dobijaju zadatak – istraživanje o filmu koje će predstaviti kroz odgovarajuću prezentaciju (povezivanje sa standardom iz oblasti izražavanja i stvaranja koji se odnosi na sadržaj prezentacije). Dio učenika ima zadatak da istraži historiju filma, dio žanrove, a dio put filmske ideje kroz sinopsis, scenarij i knjigu snimanja. Na osnovu odslušanih prezentacija učenici zapisuju glavne informacije o temama za koje nisu imali zadatak da istražuju.
- Učenici istražuju temu „Bošnjačka književnost na filmskom platnu“. Filmove koje pronadu predstavljaju na osnovu toga prema kojoj su knjizi snimljeni, da li su scenarist i autor knjige isti, da li i kakve razlike postoje između ova dva umjetnička djela, te koje su mogućnosti predavljanja književnosti kroz film. Istraženo se dijeli (može i u formi prezentacije) pred cijelim razredom.
- Učenici razgovaraju o strukturi tekstova koji su potrebni za komunikaciju s institucijama, na primjer kako se pravi prijava za srednju školu ili kako se piše prigovor kada postoji primjedba, na primjer na neki konkurs na kojem su učestvovali. Strukture o kojima razgovaraju predstavljaju u tekstu. Napisano se dijeli u razredu i po potrebi koriguje od strane nastavnika.
- Učenici pišu zapisnik sa časa odjeljenske zajednice na kojem su diskutovali o temi humanitarne akcije povodom Nove godine, te su definisani vremenski okviri i zadaci za sve učenike.
- Učenici sastavljaju govor o nekoj školskoj aktuelnosti ili o temi koju obrađuju na nekom drugom predmetu. Nastavnik daje uputstva o dužini govora, njegovoj strukturi i načinu prezentovanja. Za praćenje uspješnosti učenici izrađuju ček-listu i vrše samoprocjenu: govore standardnim bosanskim jezikom, koriste fraze, pojmove i izraze odgovarajuće određenoj temi, a govor je primjeren cilju za koji je namijenjen.

- Učenici za pročitani tekst na časovima bosanskog jezika pripremaju tekst u kojem obrazlažu svoje argumente koji se odnose na etičke elemente predstavljene u tekstu – prikaz vrijednosti, zatim na način na koji je tekst napisan – odgovarajući jezik i stil, kao i na idejne poruke teksta. Za urađeno dobijaju povratnu informaciju.
- Učenici pišu tekst o pročitanoj književnoj djelu poštujući osnovna pravila strukture eseja: izbor naslova, uvod ili uvođenje u esej kroz ključno pitanje za odabranu temu; glavni dio – razrada teze, detalji, povezivanje činjenica i detalja s idejama; završni dio – sumiranje glavnih poenti i završna rečenica s porukom.
- Učenici rade samostalno – pišu osvrt na kulturni događaj: pozorišnu predstavu, odlazak u kino, promociju, izložbu, po vlastitom izboru. Svoje mišljenje obrazlažu činjenicama i tačnim podacima o posjećenom događaju, uz komentar.
- Učenici izrađuju prezentaciju na temu po vlastitom izboru, koja može biti povezana s drugim predmetima. Prilikom pripreme koriste odgovarajući jezik, poštuju pravopisna pravila, izrađuju uvodni/naslovni slajd s osnovnim podacima o autoru, slajd s izvorima i završni (odjavni) slajd. Prezentacija sadrži slajdove s ilustrativnim materijalom i odgovarajućom količinom teksta. Prezentaciju izlažu pred cijelim razredom.
- Učenici učestvuju u kreativnoj radionici za stvaranje na zadatu temu. Nastavnik kao osnovnu motivaciju postavlja „zid riječi“ koje učenici koriste i dopunjuju svojim aktivnim rječnikom i znanjem. Kao dodatnu motivaciju nastavnik priprema knjige, priče, romane, ilustracije, fotografije i enciklopedije. Učenici ih mogu pregledati kako bi dobili ili se prisjetili ideja koje mogu realizirati u pisanju. Napisani radovi se uređuju i izlažu na zajedničkom prostoru u učionici.

Područje: MEDIJSKA PISMENOST

Ukupno sati: 10 sati

Rezultati učenja

Učenik/učenica će biti sposoban/sposobna:

1. da procjenjuje vjerodostojnost date medijske sadržine iz oblasti nauke i zdravlja, koristeći indikatore za prepoznavanje dezinformacija;
2. da utvrđuje kredibilitet izvora povezanih s naukom i zdravljem prisutnih u online medijima i na društvenim mrežama;
3. da kreira medijski sadržaj iz oblasti nauke i zdravlja te da objasni kako se odgovorno dijeli putem medija i društvenih mreža;
4. da objasni kako funkcionišu algoritmi društvenih mreža.

Učenik/učenica će razvijati:

1. svijest o štetnim posljedicama korištenja neprovjerenih informacija povezanih s naukom i zdravljem;
2. kritički pristup sadržajima koji mu/joj se nude u online medijima i na društvenim mrežama.

Sadržaj (i pojmovi)

Standardi za ocjenjivanje

<ul style="list-style-type: none"> • Dezinformacije o nauci i zdravlju 	<ul style="list-style-type: none"> • Navodi indikatore koji ukazuju na prisustvo dezinformacija u medijskim sadržajima iz oblasti nauke i zdravlja. • Provjerava, uz pomoć indikatora, da li medijski sadržaji koji se odnose na nauku i zdravlje sadrže dezinformacije.
<ul style="list-style-type: none"> • Vjerodostojnost informacija i kredibilitet izvora povezanih s naukom i zdravljem prisutnih u online medijima i na društvenim mrežama 	<ul style="list-style-type: none"> • Utvrđuje kredibilitet izvora informacija povezanih s naukom i zdravljem. • Objašnjava zašto proizvođači lijekova, vitamina i kozmetike ponekad daju netačne ili obmanjujuće informacije o svojim proizvodima. • Navodi štetne posljedice podlijevanja neprovjerenim i lažnim informacijama u vezi s lijekovima, vakcinama i ljekovitim biljkama. • Primjenjuje različite online alate za verifikaciju medijskih sadržaja povezanih s naukom i zdravljem.
<ul style="list-style-type: none"> • Kreiranje i dijeljenje medijskih sadržaja povezanih s naukom i zdravljem 	<ul style="list-style-type: none"> • Identifikuje kredibilan izvor informacija za kreiranje medijskog sadržaja na zadatu temu iz oblasti nauke i zdravlja. • Koristi citate i podatke/dokaze te druge vjerodostojne informacije iz kredibilnih izvora pri kreiranju medijskog sadržaja na zadatu temu iz oblasti nauke i zdravlja. • Objašnjava šta znači odgovorno dijeljenje informacija iz oblasti nauke i zdravlja putem medija i društvenih mreža.
<ul style="list-style-type: none"> • Algoritmi društvenih mreža 	<ul style="list-style-type: none"> • Objašnjava kako funkcionišu algoritmi društvenih mreža. • Objašnjava kako algoritmi prate navike i preferencije korisnika te im nude prilagođene sadržaje, informacije i usluge.
<p>Primjeri za aktivnosti</p> <ul style="list-style-type: none"> • Učenici navode ključne korake pomoću kojih se može provjeriti da li određena medijska objava sadrži dezinformacije: ko objavljuje – da li je medij relevantan, provjera datuma objave, da li objava ima autora, da li sadrži sagovornike i citate, ako je informacija preuzeta – da li je naveden originalni izvor, da li je informacija napravljena prema novinarskim standardima ili je senzacionalistička vijest, provjera iste informacije u drugim domaćim i stranim medijima i agregatorima, kao i provjera da li su stranice za provjeru činjenica već objavile nešto o tome. Učenici mogu koristiti i rječnik medijske pismenosti na linku: https://rechnik.medium.edu.mk/ 	

- Nakon toga, učenici podijeljeni u male grupe dobijaju za rad dvije različite medijske sadržine: jedna polovina grupa dobija sadržaj povezan s naukom, a druga polovina sadržaj povezan sa zdravljem. Tokom grupnog rada svaka grupa koristi navedene ključne korake kako bi provjerila da li je medijski sadržaj relevantan, odnosno da li sadrži dezinformacije. Po završetku aktivnosti svaka grupa prezentuje svoj rad, nakon čega se otvara diskusija.
- Učenici rade individualno. Polovina učenika dobija lažnu medijsku informaciju koja se odnosi na određeno naučno otkriće, a druga polovina učenika dobija lažnu medijsku informaciju koja se odnosi na zdravstvenu funkcionalnost određenih lijekova, vitamina i kozmetike. Da bi utvrdili kredibilitet izvora informacija datih u tekstu na kojem rade, učenici preduzimaju sljedeće korake: pretražuju informaciju putem Googlea ili drugog pretraživača; provjeravaju da li i drugi mediji imaju istu ili sličnu objavu; provjeravaju da li su stranice za provjeru činjenica već analizirale ovu medijsku informaciju; istražuju kako bi otkrili koja je svrha ove objave; provjeravaju da li su u njoj predstavljene činjenice ili mišljenje; provjeravaju da li je informacija napisana u skladu s novinarskim standardima. Nakon što završe aktivnost, svaki učenik, u skladu s preduzetim istraživačkim koracima, iznosi vlastiti stav o tome zašto se u javnosti prezentiraju lažne informacije o određenim naučnim otkrićima i zdravstvenim proizvodima.
- Učenici, nakon što su prethodno izučili primjenu ključnih alata za provjeru i verifikaciju medijskih sadržaja, iste primjenjuju u praksi na medijskim sadržajima povezanim s naukom i zdravljem, gdje su informacije date u obliku teksta, fotografije ili videa. Nakon što završe verifikaciju medijskog sadržaja, učenici navode, odnosno iznose svoja viđenja o štetnim posljedicama podlijevanja neprovjerenim i lažnim informacijama u vezi s lijekovima, vakcinama i ljekovitim biljkama, pri čemu se njihova izlaganja zasnivaju na konkretnim činjenicama i dokazima.
- Učenici rade u parovima. Dobijaju četiri medijske informacije – dvije povezane s naukom i dvije povezane sa zdravljem. Od dvije informacije povezane sa zdravljem, jedna sadrži informacije iz kredibilnog izvora; ista situacija je i s oba teksta povezana s naukom (ovo zna nastavnik, ali ne i učenici). Zadatak učenika je da identificiraju informaciju koja sadrži kredibilan izvor, gdje se izneseni podaci temelje na: citatima, podacima, dokazima i drugim vjerodostojnim informacijama. U tu svrhu učenici koriste alat „Za provjeru izvora i citata“ i šest koraka „Novinarskog procesa za provjeru i objavu vjerodostojnosti citata i izvora jedne informacije“. Nakon što svaki par završi zadatak aktivnost, objašnjava šta znači odgovorno dijeljenje informacija povezanih s naukom i zdravljem putem medija i društvenih mreža, te koje posljedice mogu nastati ukoliko se dijele neprovjerene informacije iz nekredibilnih izvora.
- Svaki učenik dobija zadatak da kreira medijski sadržaj, pri čemu sam bira da li će taj sadržaj biti povezan s naukom ili zdravljem. Učenici dobijaju list papira na kojem su sadržani šest koraka povezanih s novinarskim procesom za provjeru i objavu jedne informacije: 1. provjera iz najmanje dva izvora; 2. izjave očevidaca ili uključenih osoba; 3. sagovornici s punim imenom i prezimenom – osim u slučaju zaštite identiteta; 4. izjave stručnih osoba ili organizacija; 5. potvrda ili stav iz zvaničnih izvora: vlada, ministarstvo, institucija...; 6. autentične fotografije/videoa s događaja ili problematike, a nakon što učenici završe radni zadatak, dijele svoje medijske sadržaje nakon čega se otvara diskusija o njihovoj kredibilnosti.

- Učenici vlastitim riječima objašnjavaju pojam algoritam, nakon čega slijedi zadatak da se prijave na svoj korisnički račun na Facebooku putem mobilnog telefona ili računara; ako nemaju Facebook, najbolje alternative su Twitter ili Instagram, a mogu raditi i zajedno s drugim učenikom ako je to oboma prihvatljivo. Njihov zadatak je da pregledaju svoj zid s vijestima (newsfeed) i u roku od tri minute pronađu sadržaj koji će ispunjavati tri od ovih kriterija:
 - sadržaj povezan s njihovim lokalnim područjem (dio grada, lokalna zajednica, selo);
 - sadržaj posvećen ekonomiji;
 - sadržaj posvećen ekologiji;
 - sadržaj koji se odnosi na balkanski region;
 - sadržaj koji promovira političku opciju;
 - sadržaj koji ih je nasmijao;
 - sadržaj koji su već negdje vidjeli (video koji su gledali, zanimljiva činjenica koju već znaju);
 - dosadan/neinteresantan sadržaj, link koji nikada ne bi otvorili.

Nakon što završe s aktivnošću, otvara se diskusija u vezi sa sljedećim pitanjima: šta vam je bilo najlakše, a šta najteže pronaći i zašto, da li postoje sadržaji koje niste uspjeli pronaći i ako je tako, šta mislite da bi mogao biti razlog za to. Na kraju aktivnosti učenici objašnjavaju kako algoritmi prate naše navike i interese, te kako podaci prikupljeni o nama omogućavaju različitim kompanijama, političkim partijama i drugim oblicima udruženja da lakše usmjere svoje informacije i reklame prema ciljnim grupama od kojih bi vjerovatno imali najveću korist, pri čemu je za bolje razumijevanje protoka informacija putem algoritama potrebno dodatno istražiti ključne faktore koji upravljaju tim procesom, jer se u suprotnom možemo suočiti s nepredvidivim posljedicama zbog automatiziranih odluka koje koriste digitalne platforme.

INKLUZIVNOST, RODNA RAVNOPRAVNOST, INTERKULTURALNOST I MEĐUPREDMETNA INTEGRACIJA

Nastavnik osigurava inkluzivnost uključivanjem svih učenika u sve aktivnosti tokom časa. Istovremeno, omogućava svakom detetu da bude kognitivno i emocionalno angažovano korišćenjem odgovarajućih metodičkih pristupa (individualizacija, diferencijacija, timski rad, podrška razrednika). U radu sa učenicima sa smetnjama u razvoju primjenjuje individualni obrazovni plan (sa prilagođenim ishodima učenja i standardima ocjenjivanja) i kad god je to moguće koristi dodatnu podršku drugih ljudi (ličnih i obrazovnih asistenata, obrazovnih medijatora, volontera tutora i stručnjaka iz škola sa resursnim centrom). Redovno prati sve učenike, a posebno one iz ranjivih grupa, kako bi pravovremeno uočio poteškoće u učenju, ohrabrio ih i podržao u postizanju ishoda učenja.

Tokom realizacije aktivnosti, nastavnik se podjednako odnosi prema dječacima i djevojčicama, vodeći računa da im ne dodijeli rodno stereotipne uloge. Prilikom formiranja radnih grupa nastoji se osigurati ravnoteža u pogledu spola. Prilikom odabira dodatnih nastavnih materijala koristi ilustracije i primjere koji su rodovo i etnički/kulturno osjetljivi i potiču rodnu ravnopravnost, odnosno promoviraju interkulturalnost.

Kad god je to moguće, nastavnik koristi integraciju tema/sadržaja/pojmove u planiranju i realizaciji nastave. Integracija omogućava učenicima da uključe perspektive drugih predmeta u ono što proučavaju u ovom predmetu i da povežu znanja iz različitih oblasti u cjelinu.

OCJENJIVANJE POSTIGNUĆA UČENIKA

Kako bi omogućio učenicima da postignu očekivane standarde ocjenjivanja, nastavnik treba da vrši zapažanja o prethodnim iskustvima, znanjima i vještinama učenika, kontinuirano prati aktivnosti učenika tokom nastave i učenja i prikuplja informacije o napredovanju svakog učenika. Za učešće u aktivnostima učenici dobijaju povratnu informaciju koja ukazuje na stepen uspješnosti u realizaciji aktivnosti/zadatka i daju se smjernice za unapređenje (formativna ocjena). U tu svrhu nastavnik prati i ocjenjuje:

- usmeni odgovori na pitanja nastavnika ili drugova iz razreda;
- postavljanje pitanja i učešće u diskusijama u razredu;
- domaća zadaća;
- odgovore na kvizove (kratke testove) koji su dio nastave;
- esejska pitanja;
- izrada projekta;
- kontrolne vježbe;
- testovi znanja;
- refleksivni dnevnic;
- istraživački zadaci i aktivnosti tokom kojih učenik obavlja: prikupljanje podataka, evidentiranje, prezentaciju rezultata - narativno ili tabelarno, dijagramskim, grafičkim i njihovim prikazom;
- produkcije/praktične izvedbe (npr. pisanje/izrada tekstova prema različitim zahtjevima, analiza i interpretacija književnih tekstova, gramatička analiza tekstova, prikazi, šeme, ilustracije, prezentacije, itd.);
- pismeni izvještaji sa podacima iz sprovedenih istraživanja.

Nakon završenog učenja svake teme, učenik dobija brojčanu ocjenu postignutih standarda ocjenjivanja. Sumativno ocjenjivanje se izvodi kao kombinacija rezultata postignutog na testu znanja u kombinaciji sa ocjenom napretka utvrđenom različitim tehnikama formativnog ocjenjivanja. Na kraju školske godine učenik dobija brojčanu zbirnu ocjenu.

Početak implementacije nastavnog programa	Školska 2027/2028 godina
Institucija/ nosilac programa	Biro za razvoj obrazovanja Биро за развој на образованието
Согласно член 30, став 3 од Законот за основно образование („Службен весник на Република Северна Македонија“ бр. 161/19, 229/20, 3/25, 74/25, 250/25 и 111/26) министерката за образование и наука ја донесе наставната програма по предметот <i>Босански јазик</i> за IX одделение.	бр. 12-8476/12 26.6.2026 година Министерка за образование и наука, проф. д-р Весна Јаневска, с.р. _____